

7. Савченко С. В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства [Текст] / С. В. Савченко. – Луганск: Альма Матер, 2003. – 406 с.
8. Соціальна педагогіка [Текст]: навч. посіб. / за ред. А. Й. Капської. – К.: ВКП Аспект, 2000. – 264 с.
9. Соціальна робота в Україні [Текст]: навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; за заг. ред: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2003. – 233 с.
10. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика [Текст]: монографія / С. Я. Харченко. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 320 с.

УДК 37. 035 : 37. 01 – 053. 81

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Хребтова В.В., викладач

*Запорізький юридичний інститут
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті автор розглядає питання полікультурної освіти молоді в Україні, враховуючи державну політику і педагогічну стратегію. Значна увага надається дослідженню фундаментальних державних документів. Акцент у статті робиться на визначенні ролі державної та освітньої політики при формуванні полікультурної вихованості студентської молоді України.

Ключові слова: полікультурна освіта, державна політика, принципи полікультурності.

Хребтова В.В. ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ: СТРАТЕГИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ / Запорожский юридический институт Днепропетровского государственного университета внутренних дел, Украина.

В статье автор рассматривает вопрос поликультурного образования молодежи в Украине, принимая во внимание государственную политику и педагогическую стратегию. Особое внимание уделяется исследованию основных государственных документов. Акцент в статье делается на определении роли государственной и образовательной политики в формировании поликультурной воспитанности студенческой молодежи Украины.

Ключевые слова: поликультурное образование, государственная политика, принципы поликультурности.

Khrebtova V.V. MULTICULTURAL EDUCATION OF STUDENT YOUTH: STRATEGY OF STATE POLICY / Zaporizhzhya Law Institute of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine.

The question of multicultural education of youth in Ukraine in the context of state policy and pedagogic strategy is considered by the author in the article. The author of the article spares a considerable attention to the research of fundamental state documents. Accent on the important role of state and educational policy in the formation of multicultural breeding of student youth of Ukraine is made in the article.

Key words: multicultural education, state policy, multicultural principles.

Розвиток національної системи освіти в Україні відбувається шляхом гуманізації й демократизації, про що свідчать зміст реформ, сутність державних документів, які визначають стан і перспективи освіти: Закон України «Про освіту», Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні», «Основні напрями реформування вищої освіти», постанови Кабінету Міністрів України, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти, закони прямої дії «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», Концепція громадянського виховання, Національна програма патріотичного виховання населення, Концепція державної мовної політики, розвитку духовності й зміцнення моральних засад суспільства та ін.

Питання полікультурної освіти молоді в Україні досліджували Л.Голік, О.Ковальчук, І.Лощенова, О.Першукова, В.Болгаріна, Т.Клінченко, М.Красовицький та інші вчені. Більшість із них вважають, що в процесі демократизації освіти й виховання полікультурність і самобутність українського народу не повинні розглядатися як суперечливі поняття. Враховуючи глибокі та динамічні зміни, що відбуваються у світі за останні десятиліття, світова педагогічна думка шукає відповідні шляхи розвитку освіти. Саме освіта в полікультурному прояві має сприяти тому, щоб людина усвідомлювала своє національне коріння і щоб прищепити їй повагу до інших культур. Отже, проблема полікультурної освіти в Україні сьогодні особливо актуальна, оскільки Україна є багатонаціональною державою, що розташована на межі європейської й азійської цивілізацій, а її регіони мають унікальні соціально-економічні й етнокультурні

особливості. З огляду на це ми присвятили цю статтю дослідженню ролі держави і вищої школи у вихованні національно свідомих і водночас полікультурно освічених громадян.

У сучасному суспільстві формується нова система цінностей – як відкрита, варіативна, духовно та культурно наповнена, толерантна система, здатна забезпечити становлення громадянина-патріота, консолідувати суспільство на засадах пріоритету прав особистості. Також посилюється увага до культур, мов, національних спільнот, що належать до українського народу. У перетворенні та переосмисленні суспільних, соціально-педагогічних процесів і явищ активізується пошук об'єктивних науково-методологічних обґрунтувань полікультурної освіти.

Інтеграція національної освіти в загальноєвропейську систему освіти здійснюється з урахуванням основних принципів державної освітньої політики в Україні (пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність освіти, відкритість системи освіти та нероздільність навчання і виховання).

Як відомо, освіта формує світогляд і впливає на систему цінностей підрастаючих генерацій, відтворює моральні і загальнокультурні пріоритети народу і держави, закладає підвалини розвитку суспільства. Отже, нормальний розвиток багатокультурного суспільства неможливий без урахування цінностей кожної етнічної групи, з яких воно складається, що передбачає принцип полікультурності у всіх його проявах, у тому числі і в галузі освіти.

Треба відзначити, що хоча принципи полікультурності не знайшли свого відображення в таких фундаментальних державних документах, як Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») та Законі України «Про освіту», вони закріплені в інших українських державних документах про освіту, знаходять певне відображення і у практиці навчальної та виховної роботи.

Так, у «Концепції національного виховання» (1994) йдеться про те, що «національне виховання ... однаково стосується і українців, і представників інших народів, що проживають в Україні». Серед принципів національного виховання названо принципи народності, культуровідповідності, гуманізації, демократизації та етнізації виховного процесу. Принцип етнізації виховного процесу передбачає «надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної національної гідності. І через пізнання власної історико-культурної спадщини допомагає представникам цих етносів пізнавати глибинність взаємозв'язків з українською нацією, її державою, переконуватися, що саме українська незалежна, суверенна держава охороняє національні права всіх громадян України» [1, 5]. Дотримання цього принципу створює умови для викладання в навчальному закладі рідною мовою, збереження національної гідності, національної свідомості, відчуття етнічної приналежності до свого народу. Це сприяє прилученню молоді до культури власного народу, вихованню молодих представників як типових носіїв національної культури.

Полікультурності як педагогічній проблемі надається значно більша увага в «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» (2000). Важливою, на наш погляд, є спроба дати офіційне задокументоване визначення полікультурного виховання: «Полікультурне виховання - навчання різноманітності культур, виховання поваги та почуття гідності у представників усіх культур, незважаючи на расове або етнічне походження, сприйняття взаємозв'язку та взаємовпливу загальнолюдського та національного компонентів культури в широкому значенні». [2, 4]. Серед принципів виховання громадянина в цьому проекті зазначені: принцип культуровідповідності, який передбачає органічну єдність громадянського виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями і звичаями, що забезпечують духовну єдність, наступність та спадкоємність поколінь; принцип інтеграції, зорієнтований на інтегрованість української національної культури в контексті загальнодержавних, європейських і світових цінностей у загальнолюдську культуру.

Реалізація цих принципів означає, що в процесі громадянського виховання мають забезпечуватися передумови для формування особистості, вихованої на національних традиціях і водночас відкритої до інших культур, ідей та цінностей. Лише така особистість здатна зберегти свою національну ідентичність, оскільки вона глибоко усвідомлює національну культуру як невід'ємну складову світової культури.

Більш чіткий полікультурний зміст має «Національна доктрина розвитку освіти» (2002), яка проголошує пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для всіх громадян України рівних можливостей у здобутті освіти; забезпечення освітніх потреб національних меншин; інтеграцію вітчизняної освіти в європейський і світовий освітній простір.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено, що «мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України». Важливим постає «формування в молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості». Крім

того, підкреслюється, що «передумовою утвердження розвинутого громадянського суспільства є підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії...» [3, 2]. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошується на необхідності «формування потреби та здатності особистості до самоосвіти» [3, 3]. Система освіти повинна орієнтуватися на особистість, яка зможе відзначитися самостійністю, самодостатністю, творчою активністю [3, 4].

Не можна не відзначити велику роль державної мовної політики України в реалізації принципу полікультурності засобами іноземних мов. Концепція державної мовної політики - система основоположних нормативних настанов, які ґрунтуються на комплексній оцінці мовної ситуації в Україні і якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності при регулюванні суспільних відносин в мовній царині.

Реалізація Концепції має відбуватися на основі ст. 10 Конституції України, яка встановлює: «Державною мовою в Україні є українська мова. ... Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом» [4, 12].

Усталення демократії та євроінтеграційні прагнення України потребують вирішення мовних питань та впровадження толерантних, правових методик розв'язання мовних конфліктів. Активізація роботи в цій галузі є необхідною умовою консолідації сучасного українського суспільства, оскільки чимало аспектів використання мови все ще не регламентовані правом.

Головною метою удосконалення системи освіти є створення механізму стабільного її розвитку, забезпечення відповідності швидкозмінним вимогам ХХІ століття, соціальним і економічним потребам розвитку країни, запитам особистості, суспільства, держави.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішити такі пріоритетні завдання:

- створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України;
- забезпечення рівних можливостей для здобуття повноцінної освіти, розвиток системи неперервної освіти впродовж життя;
- постійне оновлення змісту освіти згідно із демократичними цінностями, ринковими засадами економіки, сучасними науково-технологічними досягненнями;
- формування ефективних механізмів залучення і використання ресурсів держави на потреби освіти;
- підвищення професіоналізму та соціального статусу педагогічних працівників, належна суспільна і державна підтримка їх праці;
- інтеграція освіти і науки, розробка і запровадження нових педагогічних технологій, інформатизація освіти;
- розвиток ринку освітніх послуг та індустрії навчальних засобів і обладнання;
- інтеграція української освіти з європейським і світовим освітнім простором.

У сучасній Україні надається значна увага полікультурності як принципу державної політики загалом і освітньої зокрема. Дотримання цього принципу передбачає забезпечення на державному рівні прав і свобод на культурне самовираження та розквіт усіх етнічних груп, що проживають у країні, і великих, і малих. Реалізація цих прав і свобод вимагає від усіх народів і етносів, які населяють країну, взаємного толерантного і шанобливого ставлення, на що і спрямовується освітньо-виховна робота з молоддю у вищих навчальних закладах. Така державна і освітня політика відповідає європейським підходам до налагоджування міжкультурної комунікації і досягнення взаєморозуміння між представниками різних етнічних груп і культурних традицій у спільноті.

Інтеграція України у світовий простір активізувала економічні, політичні й культурні зв'язки на всіх рівнях: міжнародному, регіональному, локальному. Це вимагає підготовки таких фахівців, які можуть гідно представляти інтереси своєї Батьківщини, використовувати кращі науково-технічні надбання різних країн, переймати найновіший досвід роботи в тій чи іншій галузі, при цьому здатні вільно спілкуватися з представниками інших країн світу. Отже, пріоритетне завдання щодо реалізації планів глобалізації суспільства значною мірою полягає в забезпеченні вільного володіння однією чи кількома іноземними мовами кожного випускника вищого навчального закладу, у тому числі й немовного. Головною метою навчання іноземних мов навіть у немовних закладах є підготовка спеціалістів до практичного володіння іноземною мовою з професійно орієнтованим спрямуванням. Тобто опанування іноземної мови розглядається як набуття студентами комунікативної компетенції для практичного користування іноземною мовою: працювати з відповідною іншомовною літературою з фаху, брати участь у бесідах та міжнародних конференціях, писати статті іноземною мовою, листуватися з іноземними партнерами. Український спеціаліст має бути конкурентоспроможним, уміти адаптуватися в глобальному суспільстві, застосовувати свої знання, набуті впродовж життя, у власній практичній

діяльності. Загальною метою типової програми викладання іноземної мови для професійного спілкування є формування професійних мовних компетенцій, що сприятиме їх ефективному функціонуванню в культурному розмаїтті навчального та професійного середовища. Хочеться вірити, що дуже скоро вирішаться проблемні питання: стане нормою стажування фахівців у відповідних країнах, визнаються сертифікати курсів, семінарів та практикумів.

Важливою умовою ефективності інституційного формування полікультурного виховання студентської молоді є усвідомлення того, що навчання у вищій школі не втрачає свого виховуючого характеру та ґрунтується не тільки на принципах навчання, а й на принципах виховання, полікультурного зокрема.

Враховуючи досвід розробки в педагогіці гуманістичного та полікультурного виховання, а також специфічні особливості навчально-виховного процесу у вищій школі, ми надаємо переважного значення принципу полікультурної спрямованості навчально-виховного процесу; науковості; зв'язку теорії з практикою; професійної спрямованості; наочності; всебічності полікультурного виховання та полікультурної діяльності; активності й самостійності у навчально-виховному процесі; етнопедагогізації; діалогу культур; комплексності впливу культур та їх взаємодії з основами наук; полілінгвізму; систематичності й послідовності; раціонального використання аудиторної та позааудиторної діяльності; єдності полікультурної освіти і виховання.

Названі принципи можна брати за критерії для аналізу сучасного стану загальної освіти, оскільки завдяки їм можна визначити науково обґрунтовані методи й засоби вдосконалення полікультурної освіти студентської молоді в контексті її мети й завдань.

На сьогодні Рада Європи розпочала кілька проектів, пов'язаних із питаннями соціокультурного розмаїття. Це «Політика і практика викладання в умовах соціокультурного розмаїття», «Міжкультурна освіта», «Освіта для лінгвістичного та культурного розмаїття». Основна мета проекту Програми Песталоцці («Освіта для лінгвістичного та культурного розмаїття») - знайти позитивні чинники впливу однієї культури на особистість носія іншої культури. Сьогодні в процесі глобалізації фактор взаємовпливу культур не може бути залишений поза увагою тих, хто залучається до роботи з підростаючим поколінням. Особливу увагу варто звернути на те, як збагачується кожна людина внаслідок взаємодії з представниками інших культур, що саме допомагає людям співіснувати в європейському та світовому просторі [5, 29]. Завдання системи освіти полягає в тому, щоб допомогти молоді уникнути ксенофобії та стереотипів, які існують у сучасному суспільстві. Поважаючи культуру інших народів, ми повинні збагачуватись. Культура не повинна бути тією стіною, яка залишає людей по різні сторони, а навпаки, вона повинна стати тим джерелом, яке живить стосунки між представниками різних культур.

Результатом полікультурної освіти є виховання покоління, яке володіє загальнопланетарним мисленням, що характеризується здатністю людини розглядати себе не тільки як представника національної культури, який проживає в певній країні, але і як громадянина світу, який сприймає себе суб'єктом діалогу культур і усвідомлює свою роль та відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах.

Поліпшення якості та практичного спрямування освіти є інструментом, що забезпечує всебічний розвиток кожної особистості, активну участь у професійному, соціальному, культурному житті суспільства, ефективне спілкування з представниками інших культур на основі поваги, усвідомлення цінностей та неповторності розмаїття народів, створює передумови для інтегрування у світове співтовариство.

Таким чином, у сучасній Україні надається значна увага полікультурності як принципу державної політики загалом і освітньої зокрема. Головною метою вищої освіти має бути створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, збереження та розвиток цінностей національної культури, а також забезпечення на державному рівні прав і свобод на культурне самовираження. Державна політика і освітня система нашої країни відповідає європейським підходам до встановлення порозуміння між представниками різних культур. Але сучасна освіта потребує навчально-виховних програм, спрямованих на вивчення людини, її морального та духовного світу, її самовдосконалення та саморозвитку, на вміння орієнтуватися в полікультурному середовищі, на цілісну організацію освітнього простору. Саме з цим ми пов'язуємо перспективи подальшого дослідження проблеми полікультурного виховання студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національного виховання // Освіта. - 1994. - 26 жовтня. - С. 5-12.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Педагогічна газета. - 2000. - № 6. - Червень. - С. 4-6.
3. Національна доктрина розвитку освіти: від 17 квітня 2002 р. / Указ Президента України № 347 / 2002. - Київ. - 14 с.

4. Конституція України: за станом на 8 грудня 2004 р. / Верховна Рада України. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2009. – 48 с.
5. Свириднюк Т.О. Шукаємо і знаходимо своє місце в полікультурній Європі / Т.О.Свириднюк // Іноземні мови. – 2009. – № 3. - С.28-35.

УДК 37.015.3 + 159.947.5

ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ ПРОТЯГОМ УСЬОГО ПЕРІОДУ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Федосеев С.Е., студент

Криворізький державний педагогічний університет

У статті розглядаються особливості мотивації досягнення успіху школярів; виявляється специфіка її вікової динаміки; пропонуються методичні рекомендації, впровадження яких сприятиме розвитку даного виду мотивації.

Ключові слова: мотиваційна сфера, мотиваційний полюс, мотивація досягнення успіху, динаміка мотивації досягнення успіху, мотиваційний чинник, уникнення невдач.

Федосеев С.Э. ОСОБЕННОСТИ ДИНАМИКИ МОТИВАЦИИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА В ТЕЧЕНИЕ ВСЕГО ПЕРИОДА ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ / Криворожский государственный педагогический университет, Украина.

В статье рассматриваются особенности мотивации достижения успеха школьников; определяется специфика ее возрастной динамики; предлагаются методические рекомендации, внедрение которых будет способствовать развитию данного вида мотивации.

Ключевые слова: мотивационная сфера, мотивационный полюс, мотивация достижения успеха, динамика мотивации достижения успеха, мотивационный фактор, избегание неудач.

Fedoseev S. DYNAMICS PARTICULARITIES OF MOTIVATION FOR SUCCESS ACHIEVEMENT DURING THE SCHOOL PERIOD / Kriviy Rig State Pedagogical University, Ukraine.

The article deals with the peculiarities of motivation of achieving success by pupils, the specific of age dynamics of achieving goals by pupils; methodical recommendations are offered and their application which will accompany the development of achieving success in educational process.

Key words: motivational sphere, motivational pole, motivation of success achievement, dynamics of motivation of school success, motivational reason, avoidance of failures.

Інтеграція України в Європейський та світовий освітній простори викликала необхідність переглянути деякі підходи до навчання учнів. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті, головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку самореалізації кожної особистості України, формування покоління, здібного вчитися протягом життя, створювати і розвивати цінності громадського суспільства. Навчання і виховання в нашій країні та формування активної, творчої, всебічно розвинутої особистості потребує проведення подальших можливостей дитини, резервів її психічного розвитку. Нові завдання сучасної школи, практичні труднощі шкільного життя зумовлюють необхідність психологічного дослідження шляхів активізації діяльності самих школярів і формування в них внутрішньо зацікавленого ставлення до своєї навчальної діяльності. Проблема мотивації навчання давно стоїть перед психолого-педагогічною теорією і практикою. Ще Я.Коменський писав, що всіма можливими засобами треба запалювати в дітях палке прагнення до знань і навчання.

Метою даної статті є виявлення особливостей динаміки досягнення успіху в процесі шкільного навчання. Головними завданнями даної роботи ми вбачаємо: теоретичне вивчення питання; проведення емпіричного дослідження та статистична обробка результатів; аналіз отриманих результатів з винесенням методичних рекомендацій.

У роботах психологів трактування поняття “мотив навчальної діяльності” носить досить широке значення, бо під мотивами діяльності взагалі різними психологами розуміються достатньо різні речі. Це і мотиви як потреби, потяги, спонукання, схильності (Х.Хекхаузен); і як психічні процеси, стани, властивості особистості (К.Платонов); і як предмети зовнішнього світу (О.Леонт'єв); і як свідомі спонуки (В.Селіванов). А.Маркова визначає мотив навчання як спрямованість учня на різні сторони навчальної діяльності. Л.Божович за мотив навчальної діяльності бере те, заради чого навчається дитина, що спонукає її до навчання. На нашу думку, мотиви навчання – це внутрішні спонуки до навчальної діяльності.